

РОМАН СЕНЧИН

ПРЕНУО СЕ

Сваке године, обично у јулу, Свирин је одлазио код родитеља у село. Прво као студент, затим са младом женом, па са женом и ћеркама, а сада сам – ћерке су одрасле, од жене се развео. Свирин и његови родитељи нису били сељаци по рођењу. Некада су живели у великом граду – престоници једне од савезних република у Централној Азији. Али почели су међунационални сукоби, постало је непријатно и алармантно, па су одлучили да се преселе у Русију – тадашњу РСФСР. У то време, било је немогуће наћи и купити стан, а ни људе вољне за размену станова, па су купили ту кућу у сеоцету на југу Краснојарске покрајине, брвнару са две собе и кухињом, са двадесет ари земље уз њу. Превезли су ствари у контејнеру, одјавили се, предали држави свој комфорни двособни стан.

Комшије, и бивше и нове, биле су у недоумици како је могуће добровољно заменити велики град, добре положаје са пристојном платом за сеоски живот, превести сина Игора из престижне школе у вукојебину. А буквално за пола године Совјетски Савез се развалио на петнаест засебних држава, па се појавило мноштво избеглица, таквих као што су Свирини. Истина, овима је било кудикамо горе – многи су бежали напуштајући своје домове са свим намештајем, селили се у изнајмљене станове, учерице и приколице, тражили и нису налазили посао, који је одједном постао основна несташица. У поређењу са њима, Свирини су изгледали као јака и богата породица.

Деведесет друге године син Игор је завршио средњу школу и уписао се на факултет, и то не било где него на Уралски универзитет. У Свердловску. Добро је учио, а уједно се почео бавити предузетништвом. Купио је стан, оженио се; није радио у својој струци,

али то је, по свој прилици, боље – колеге са студија добијају сићу, а његов неупадљиви, ваљда, мали бизнис хранио га је добро, омогућавао му да води ћерке на море. Али барем једном годишње, обично у јулу, Игор Свирин је одлазио код родитеља.

Како расте поврће, он је први пут видео после пресељења, овде, у селу. И заволео је повртњак. И, чини се, жеља да се бави биљкама била му је јача од синовске дужности да посећује родитеље. И тако је он, ћелав, гломазан човек плевио леје, везивао парадајз, радовао се набујалим краставацима, борио се против мрава, брао баштенске јагоде које су се у овим крајевима називали викторија.

Чудно, али ниједну леју није засадио на својој викендици близу Јекатеринбурга – за њега је постојао само један, родитељски повртњак... Можда би неки психолог нашао Свирину последице стреса због пресељења, те тешке ситуације у којој се тада задесила њихова породица – на брзину засађена земља спасила их је од глади прве зиме. Кромпир им је био на трпези три пута дневно – куван, пржен, пире. Додавани су му или га повремено замењивали кисели краставци, пасуљ пребранац, каша од грашка, киселе тиквице, салата од шаргарепе...

И, ево, сада, као птицу селицу у одређено доба, Свирин је вукло у повртњак – тај родитељски – да би макар некако, не озбиљно него тек онако, готово ритуално учествовао у узгајању свег тог поврћа. До јула је та жудња постала неподношљива, па је долазио.

Плевио је, везивао, заливао и риљао са задовољством. Мада је схватао да је то задовољство краткотрајно – до краја месеца коровске пузавице и пењалице довешће га до очајања, изнервираће га парадајз који обраста све новим заперцима и сувишним лишћем, смучиће му се од изгледа викторије, живце ће му кидати комарци, обадови и муве зунзар; Свирин ће осетити да мора да оде и купиће карту...

Ова посета је почела као и обично – углавном, као двадесет четири претходне. Свирин се сместио у шупи, да не би у брвнари правио гужву родитељима, а затим је са њима поседео за свечано постављеном трпезом и, чим се мало опио, пресвукао се у одећу коју му је мајка чувала, тренерку са три пруге на ногавицама и мајицу с амблемом „Марлборо”, обуо је старе, али поуздане патике, натукао на главу бејзболку, некада плаву, а сада до сивила избледелу капу, па се упутио у повртњак.

Сетио се како је пре четири године доспео овде почетком априла. Оца су сместили у болницу, па је дошао да га подржи, да помогне мајци у кућним пословима.

Повртњак је тада био празан, мрачан, слаб. Дуги правоугаоници леја, грба стакленика који није растурен од прошле јесени,

костур пластеника који још није омотан полиетиленом. Дуж ограде су суви патрљци коприве, једино зеленило – младо перје озимог лука и парцела викторије.

Чинило се да је сав коров уништен прошле године, пре него што је дао семена, сви коренови попонца, пиревине и осјака извађени су из земље, па ће сада бити само културне биљке које су засадили људи. Али дошао је после три месеца и видео да се коров није денуо нигде – гуши културе, сиса сокове из земље...

Почео је од најлакшег – од леја белог лука. Чупао је, чупао лободу, листове цвекле, попонац, мишјакињу, хоћу-нећу, маслчак, још нешто чији назив није знао осећајући чудно, готово зверско задовољство.

Током својих посета Свирин је ретко излазио ван ограде. Осим до бунара, у борик да погледа печурке, до камиона за превоз хлеба. По намирнице је аутобусом одлазио у главни град региона.

Родитељи су му казивали новости из њихове мале улице – од једанаест дворишта. Ко је умро, ко је отишао, а ко се настанио, али Свирин није био нарочито заинтересован: после досељења није успео да се заиста упозна са мештанима, није запамтио чак ни имена наставника и другова из разреда – та школска година му се избрисала из сећања, вероватно због ужасавања од новог и необичног живота – а долазећи касније, није се зближио ни са ким, није никог издвајао – подједнако учтиво и подједнако равнодушно поздрављао је старице, мушкарце, девојке.

Занимао га је једино повртњак. При чему је желео, чудећи се и сам томе, да у њему остане све како је било. Да парадајз расте на једном истом месту, и лубенице, и ротквице са шаргарепом, пасуљ, бели лук, купус. Нервирало га је што се комад обрађеног земљишта из године у годину смањивао – појасеви корова дуж ограде постају све шири и шири. А сам није успевао да за месец дана боравка овде прошири тај комад.

Када су родитељи, уместо својеручно прављеног стакленика, који су сваке године морали да обмотавају фолијом, купили поликарбонатни, поуздани стакленик за више година, Свирин је осетио нешто попут раздражљивости, као да му је одузето нешто важно. Тако је било и са пумпом „кама”, тешком, која је слабо испумпавала воду из рибњака, па су је родитељи заменили лаким и моћним „малишом”. Па чак и са жицама на спојишту црева – уместо њих појавиле су се погодне, али њему некако туђе стезалке.

Другим пословима Свирин се готово није бавио. Истина, двапут је прешао ограду, поставио неколико шкриљаца уместо поломљених, склепао је нови дрвени тротоарчић у дворишту, да се не уноси блато у кућу. Али све је то било тако, из нужде, без задовољства.

Приликом ове посете указала се следећа потреба да се отргне од повртњака.

Трећег или четвртог дана, када је уметнуо пуњач у утичницу у шупи, Свирин је приметио да му телефон није захвално синую. Шкљоцнуо је прекидачем – сијалица се није упалила.

У селу је често нестајала струја, зато се није забринуо. А чим је ушао у брвнару, видео је да тамо има светла, рингла ради.

– Ох, али код мене не шљака!

Није шљакало, како се испоставило, ни у сауни, ни под надстрешницом с алатом.

Свирин је откачио жицу развучену од брвнаре до тих грађевина, па почео да прегледа спојеве замотане изолир-траком и утичнице. Показало се да је жица крхка, с изолацијом која се крунила и осипала.

– Треба мењати – рекао је родитељима и видео збуњеност у очевим очима. А мајка се уплахирила:

– Можда ће та некако још издржати? И овде смо сакупили...

Брзо је из оставе изнела кесу са смотуљцима жица. Али све су биле старе или неприкладне.

– Ова је телеграфска, и ова је уопште за антену.

– Шта да радимо... – Мама је одједном постала тужна и сићушна.

– Ништа – рекао је оштро Свирин, стидећи се такве мајке – сутра ћу отићи у град и купити тридесет метара.

– И морамо позвати неког да то уради.

– Сам ћу се снаћи.

Мама га је погледала у неверици. Али га није питала хоће ли бити у стању. Питала је нешто друго:

– А данас, како ћеш без светла?

– Бићу мало без светла.

– А заливање? Ако не успе, како да залијемо... Сутра обавезно треба залити.

Свирин се наљутио. Не на маму него, пре ће бити, на тај прилично дуг и глуп дијалог. Као у пословним преговорима, озбиљно је изговорио:

– Све ће бити у реду.

Вратио је кесу жица у оставу па отишао да залама парадајз.

Када му нешто није полазило за руком или настајала напетост са родитељима, заламао је парадајз – у тим тренуцима није осећао сажалење и кидао је готово до врха све сувишне заперке. И после тога парадајз је био посебно издашан.

Али Свиринов тон није убедио маму – довела је комшију. Човека од око тридесет пет. Истина, било је тешко назвати га мушкарцем – још је момче. Мршав, узнемирен, некако растројен. Свирин

није памтио његово име, три-четири пута га је поздравио приликом сусрета, по маминим речима знао је да су он и супруга са децом недавно купили кућу умрлих стараца Тернецких.

– Здрав! – прескачући леје, момак му је пружио десну руку, а у левој држао кратки калем жице. Жућкасте од старости. – Хајде да средимо!

Момак је био пијан. Очи на још младом лицу биле су мутне, као мрена. А Свирин је спопао неочекиван и јак бес. Не онај када пожели да виче и усхода се него онај који га доводи у недоумицу.

– Шта је? Урадићемо брзо.

– Сам ћу – рекао је Свирин тако да се момак затетурао уназад.

Свирин је погледом нашао маму, која је поред капије журила у повртњак.

– Рекох – сам ћу. Поготову... – истискивао је мучно речи из грла – какав је то огризак? То је уопште за стону лампу... Струја није шала... И петљавина у пијаном стању...

Сада се и момак накомстрешо:

– А што си ти тако љут?

– Нисам љут. Ја сам – заузет. До виђења.

– Па, до виђења. – И, слежући мршавим раменима, отишао је. За десетак минута пришла му је мама.

– Сине, извини. Они су говорили како морају да промене жице у читавој кући јер имају много деце, па сам мислила да им је можда остало нешто. Чим сам видела да је пијан, зажалила сам – бадава долазим, а он ће: идемо, урадићемо... Извини, у реду? И само немој рећи оцу.

– Немој да ме срамотиш – одговорио је суво Свирин, заламајући следећи парадајз.

– Ма, не срамотим те...

– Мама, ја сам зрео човек, мени је четрдесет четири година.

И сам знам шта радим. И како.

– Али како ћеш без светла? Сутра треба заливати.

– Средићу жицу и вечерас ћемо заливати.

Мама је мало стајала, па опрезно упитала:

– Можда преноћиш у брвнари?

– Не узбуђуј се, све је у реду – рекао је Свирин с паузом, јасно стављајући тачке после сваке речи.

Легао је у мраку, укључио будилник у телефону – напунио га је дању у кухињи – за седам ујутро.

У осам је ушао у аутобус. У девет је био у регионалном центру, купио на пијаци тридесет метара жице, нова комбинована клешта, завртач са сетом бургија, утичнице, прекидаче, метке, пет сланих липљена у реду за рибу. Појео је порцију укусног бигоса у

ресторану на аутобуској станици, одремуцкао на седишту поред правих сељака. У један је ушао у аутобус, а у два сата је био код родитеља.

Ручали су, па је Свирин прионуо на посао. У ствари, веома се плашио да неће бити у стању, да ће се збунити. Поготово када је мењао утичнице и прекидаче. Код куће, кад год му затреба нешто, позивао је електричара. Али – успео је. Алуминијумске шипчице нове жице принео је уз гнездо испод таванице у трему и видео варничење контакта. Зашрафио је, проверио утичнице и прекидаче. Радило је.

– Па, ево – казао је родитељима – можете заливати.

Запазио је изненађење и захвалност у мамином погледу. Нешто у као – син нам је одрастао... Насмешио се.

Повртњак су заливали добро, обилно. Ноћ је обећавала да ће бити топла, у таквима биљке, прихрањене влагом, расту као од квасца.

Док су Свирин и његов отац пушили, постављали црева за ново наводњавање, уклањали виле, лопате, грабуље, затварали стакленик, прали се под умиваоником у дворишту, мама је спремила вечеру.

Свирин је обично пио ради формалности, али данас, осећајући посебно задовољство од протеклог дана, испио је три чаше једну за другом. Мазетио је липљенчиће.

– Касније – придизао је руку када је мама покушавала да му у тањир стави ћуфте – нећу да кварим укус рибе. Врло је укусна...

Отац је у неколико малих гутљаја искапио своју чашицу, коју му Свирин уопште није натоочио пуну, јео је мало, полагаано, некако силом.

Залајала је Чича. Уопште је врло често лајала, чим угледа Свирине, почињала би да скаче и цвили, али када су туђини улазили у двориште – режала, откидала се са ланца. Често је лајала на своју празну чинију и вртела је око кућице... Пре две године узели су псетанце – кујицу кратконогог мешанца, а израстао је прави ловачки пас.

– Неко нам долази – казала је мама ослушкујући боју лавежа, па почела да устаје; ходала је, мада трапаво, али прилично брзо, и ево, дизала се тешко и правила прве одрвенеле кораке, као да су јој се зглобови за време седења одвикли од кретања, савијања и разгибавања.

– Хајде, ја ћу да погледам.

Свирин је младалачки скочио, брзо је кроз трем прошао у двориште, па до капије. Отворио је капију.

– Понеси кусур! – рекао му је тријумфално-безобразно момак го до појаса.

Свирину се прво учинило да је то онај исти који је долазио јуче, истина, стигао је да се ошиша скоро на ћелаво. И лице му је слично, и глас, а боље речено, начин говора. Очи мутне, без зеница.

– У ком смислу – понеси кусур? – упитао је строго Свирин.

– Донео сам новац – донеси кусур.

– А ако нема кусура?

– П-фу-у! – фркнуо је момак. – Код вас нема ни кусура?

– Младићу, каква је то интонација уопште?

Свирин је желео да му каже много тога, али је пришла мама.

– А, Саша, здраво. Шта је било? – почела је срдачно, чак некако захвално.

– Донео сам новац, тето Гало, хоћу кусур.

– Сад ћу, сад ћу. Од колико кусур?

– Мама, шта се дешава? – запањено се Свирин. – Он је позајмљивао од тебе или ти од њега?

– Игоре, иди у кућу.

Рекла је то категорично, као некада када је дете Свирин био кривац за нешто. И он је послушно отишао.

Мама се вратила после пет минута, села је за сто. За то време је Свирин поново успела да испуни његова зрелост, па је поновио:

– Како то да схватим? Ко је то уопште?

– Муж Ваље Тјапове. Вратио је новац.

– Она је, чини ми се, имала другог...

– Петруљина? Побегла је. Али јој је Саша – добар.

– Ма немој! Њему бих ја одговорио на његово: „донеси кусур”.

Па узео и потрчао право по кусур... Није се чак ни поздравио!

– Шта ти хоћеш од њих, сине? – упитала је мама, истовремено и сажаливо и прекорно. – Одакле да стекну културу? Бељаков, кога си ти јуче, отворено речено, отерао у лепу материну, на дежурствима је по месец дана, а овде му је домаћинство, троје деце. А родитељи овог Саше су алкохоличари, није догурао ни до деветог разреда... до сточара. Драго му је, много му је драго што враћа дуг, поносан је на себе, зато се и понаша тако... Ја сам се – мама је са напором и са јецајем, ваљда, одахнула – јуче толико дуго извињавала Бељакову...

Свирин је разрогачио очи:

– Због чега?

– Због твог понашања. Да. Не смеш тако с људима. Јер је увређен.

– Што је пијан дотрчао да се бави струјом?

– Па, јер је хтео да помогне, искрено. А ти њега... Он нам је толико пута помагао. – Мама се осврнула на оца и тргла главом, као да га позива да се сагласи, и отац је климнуо главом. – И Саша.

Шта год нам се деси – идемо код њих. И ниједном нас нису одбили. Краве су овог пролећа леђима преврнуле ограду – Саша је на својој грбачи донео два балвана, и сам их укопао. Воду нисмо могли да пумпамо – Бељаков је дошао, напумпао, поправио мостиће. Културе нема, али душе има... Ти, сине, дођеш и одеш, а ми смо овде, са њима, сваки божји дан. И осим њих, немамо коме да се обратимо. А ми ћемо их терати...

Свирин се загледао у мајку, па у оца који је пре неколико година доживео мождани удар, и као да се пренуо из дуготрајног сна. Увидео је да су то стари, онемоћали и беспомоћни људи.

Завршен је период његових путовања, дуг четврт века, да би са задовољством чепркао у повртњаку.

Превела с руског
Радила Мечанин